

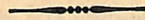
✓ Lt n
1929

1999

43858-4.1.

ՍՈՒՒՐ

ՕԳՈՍՏԻՆՈՍ

1288

معارف عومیه نظارت جلیله سنک ۲۵ ربیع الاول ۱۳۱۲ و ۱۳ ایلول
 ۳۱۰ تاریخی و ۵۵۸ نومرولی رخصتنامه سیله نشر اولمشدر
 مصارف آمریقان مسیوز شرکتی طرفندن تسویه اولنهرق طبع اولمشدر

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

28234-629

==
1894

ՍՈՒՐԲ ՕԳՈՍՏԻՆՈՍ

Առաքելոց դարէն հետէ Սուրբ Օգոստինոսէ աւելի յիշատակութեան արժանի ոչ ոք ելած է որ Քրիստոնէական եկեղեցւոյ վրայ այնչափ ազդեցութիւն թողած լինի որչափ թողուց նա իր վարքովը, ներքին փորձառութեամբը, քարոզներովը, գրուածներովը, վարդապետութիւններովը, հոգեւոր պաշտօնովը եւ ծառայութեամբը զոր մատուց եկեղեցւոյն: Նման Սուրբ Յովհան Ոսկեբերանի, Օգոստինոս եւս իր մօր Մոնիքայի կը պարտի իր ամէն առաւելութիւնները: Մոնիքա իր կեանքը նուիրած էր իր որդւոյն:

ՄԱՍՆ Ա

ՕԳՈՍՏԻՆՈՍԻ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Աւրեղիոս Օգոստինոս ծնաւ յԱփրիկէ Նումիդիոյ Թակասդէ քաղաքը յամի Տեառն 354, Նոյեմբեր 13ին: Հայրը Պատրիկիոս կոպպաչտ էր, բայց մայրը Մոնիքա շատ բարեպաչտ եւ իմաստուն կին մըն էր, եւ իր որդին կրթեց Քրիստոնէական կրօնին մէջ: շարունակ աղօթք կ'ընէր ջերմեռանդութեամբ որպէս զի հաւատքի գար նա: Երբ Օգոստինոս դպրոց զրկուեցաւ, շատ անգամ ծեծ կ'ուտէր իր վարժապետէն վասն զի աչաբաց եւ խաղասէր տղայ մըն էր: Երբ յետոյ այդ բաները միտ-

1929-Ը

ՀԲ. 1937

քը կ'իյնային, իր մանկութեան ժամանակ դպրոցին մէջ անցուցած օրերը սեւ օրեր կը թուէին իրեն, ինչպէս կ'ըլլայ փափուկ մեծցած տղոց : Իրեն շատ հաճելի կու գային երեւակայութիւնը գրգռող դասերը եւ ուսմունք, որպիսի են բանաստեղծական գրուածները : Թէպէտ գիտէր Յունարէն լեզուն, քայց երբեք այնքան քաջ հմտութիւն չունէր անոր, որքան ունէր իր մայրենի լեզուին, Լատիներէնին : Յետոյ շատ ցաւ կը զգար որ իր մատաղ հասակին մէջ գործածած գիտութեան եւ պերճախօսութեան գրասագիրքերը բարոյականի միասակար շատ մը քաներ կը պարունակէին :

Բայց այդ ժամանակ Օգոստինոս յոյժ եռանդուն քննաւորութեան տէր ըլլալով տեղի կու տար երկատասարդական ցանկութեանց : Մէկ կողմանէ զուարճութեանց անձնատուր էր, միւս կողմանէ գիտութեամբ եւ ուսմամբ, մանաւանդ պերճախօսութեամբ, համբաւ չահելու տարապայման փափաք ունէր : Հայրը փոյթ չէր ընել կասեցնել այս հակամիտութիւնները, բայց Օգոստինոս մօրմէն շատ մը սիրալիր խրատներ կը լսէր սուրբ կեանք անցընելու մասին . եւ սակայն անոր բոլոր այս ջանքերը ապարդիւն կը մնային : Ոչ հայրը եւ ոչ մայրը կը համարձակէին ամուսնացնելով պահել զնա չար ճամբաներէ, խորհելով թէ եթէ ամուսնանար, կարող պիտի չըլլար բարեք յառաջդիմութիւն ընել ուսմանց եւ գիտութեանց մէջ : Երբ եղաւ տասնեւեօթը տարեկան, Կարթագինէ գնաց որպէս զի լաւ յառաջդիմէր դասերուն մէջ աւելի գիտուն եւ համբաւաւոր ուսուցչաց հրահանգին ներքեւ : Բայց հոն երկու

տարի չար ընկերներու հետ ընկերակցելով ծայրայեղութեան գացին վերոյիշեալ յոռի ընթացքները : Թէպէտ պերճախօսութեան մէջ քաջ հանդիսացաւ եւ յետոյ ուսուցչական պատուաւոր պաշտօն մը ձեռք բերաւ, սակայն կը հեռանար իր մօր սորվեցուցած ճամբէն եւ հոււատքէն : Օգոստինոս տասնեւինը տարեկան հասակին մէջ կարդաց Կիկերոնի, այն հռչակաւոր մատենագրին եւ ճարտարախօսին, Հորդենսիոս անուն գիրքը, որ կը պարունակէ ճշմարիտ իմաստութիւնը փնտռելու եւ անոր հետեւելու վրայ ազդու խրատներ : Այդ գիրքին ընթացմամբ արթնացաւ անհոգութեան եւ աշխարհային ցանկութեանց քնէն, տեսաւ առաջ փափաքով փրկաւորած բաներուն ունայնութիւնը, փափաք մը ծագեցաւ իր ներսիդին գտնել իսկական եւ մնայուն իմաստութիւնը, իր միտքը եկան մօրը սորվեցուցածները Քրիստոսի վրայ եւ դիմեց Սուրբ Գիրքին : Բայց ո՛չ հանգիստ գտաւ ո՛չ օգուտ քաղեց, վասն զի իր գիտութեամբ մեծամտած՝ ամբարտաւան սրտով կը կարդար զայն : Տակաւին պատրաստ չէր փոքր տղոց պէս ըլլալու : Այդ միջոցին հանդիպեցաւ Մանեքեցոց աղանդին հետեւող քանի մը անձանց, որք կը ծաղրէին հասարակ քրիստոնէից հաւատքը եւ կ'առաջարկէին Օգոստինոսի զինք առաջնորդել կատարեալ իմաստութեան : Օգոստինոս ինը տարի մնաց Մանեքեցոց աղանդին մէջ, բայց իր սիրտը երբեք չգտաւ անդորրութիւն : Այլ ընդհակառակն մէկ կողմանէ իր հպարտութեան, փառասիրութեան եւ չար ցանկութիւններուն եւ միւս կողմանէ նոր արթնցած խղճին եւ բարձրագոյն բաղձանքներուն

իրարու հետ մարտնչելուն պատճառաւ, իր հոգին միշտ եղած էր ասպարէզ՝ կռուի: Ժամանակ մը յետոյ տեսնելով Մանիքեցւոց աղանդին գաղափարաց տկարութիւնը, գնաց Փոսթա անուն համբաւաւոր Մանիքեցւոյ մը: Բայց երբ տեսաւ որ այդ դիտնաւ կանը կարող չեղաւ լուծել իր տարակոյսները եւ դժուարութիւնները, ստիպուեցաւ թողուլ այդ աղանդը, եւ որովհետեւ վարքը տակաւին չիտկուած չէր, անկրօնութեան մէջ իյնալու վտանգին ենթակայ էր: (Քանի մը տարի յետոյ Օգոստինոս գրեց տետր մը այս աղանդին վարդապետութեանց դէմ:)

Այս ատեն օգուտ քաղեց Պղատոնի աղանդին սկզբունքներէն որոնց ծանօթ էր առաջուց: Բայց թէպէտ իր չփոթած միտքը դարման գտաւ այն աղանդին մէջ, եւ սակայն սիրտը չկրցաւ գտնել աւնոր մէջ հանգիստ եւ խաղաղութիւն: Այդ աղանդին մէջ կարող չեղաւ գտնել այն կենդանի Փրկիչը որ պիտի մաքրէր իր անմաքուր սիրտը, եւ նորոգելով իր վարքը՝ պիտի արդարացնէր զինք Աստուծոյ դատաստանին եւ արդարութեան առջեւ:

Օգոստինոս քսանեւինը տարեկան հասակին մէջ պատրուակով մը կարթագինէ թողուց իր մայրը եւ ինք գնաց Հռոմ, եւ յաջորդ տարին Միլան, ուր կարգուեցաւ ուսուցիչ ճարտասանութեան: Յետոյ մայրն ալ գնաց հոն: Երբ Օգոստինոսի մայրը յուսահատական վիճակի մէջ ինկած էր իր որդւոյն համար, «Քաջակրուէ, այսչափ աղօթք մատուցանողին եւ այսչափ արտասուք թափողին որդին չկրնար կորսուիլ» ըսաւ կարթագինէի եւ պիսկոպոսը: Դարձեալ մէկ կողմէն Օգոստինոսի

ցանկութիւնները, հպարտութիւնը, ճնորդուած սիրտը եւ վարքը, միւս կողմէն խիղճը եւ մօրը աղօթքները եւ արտասուքները չդադրեցուցին անոր ներսի զին տիրող տագնապը: Օգոստինոս կ'ունկնդրէր Միլանոս հոչակաւոր եպիսկոպոսին Ամբրոսիոսի քարոզներուն եւ անոնցմէ յոյժ կ'ազդուէր: Այդ ժամանակ սկսաւ կարգալ Սուրբ Գիրքը եւ մասնաւորապէս Պօղոս առաքեալին թուղթերը: Հռովմայեցւոց թուղթին է, գլխուն մէջ նկարագրուած վիճակները զգաց իր սուր զգացումներով, եւ քանի կը կարդար՝ փափաք կ'արթննար իր մէջ արդարանալու, փրկուելու եւ հոգեւոր կեանքի: Սակայն չգտաւ խճի հանդարտութիւն, կարող չեղաւ յաղթել իր մեղքերուն, եւ ուստի յուսահատութեան մէջ ինկաւ, եւ մինչեւ անգամ բաժնուեցաւ իր մօրմէն եւ Սիլբիոսէ, իր հաւատարիմ բարեկամէն: Մինչ օր մը պարտէզ գնաց առանձին, լսեց տղու մը ձայն որ կ'ըսէր բարձրաձայն, «Առ, կարգաւ»:

Չայս ընդունելով իբրեւ յԱստուածուստ հրաման իրեն ուղղուած, քովը գտնուող նոր կտակարանը ձեռքն առաւ, եւ երբ բացաւ դայն, կարգաց հետագայ խօսքը, «Որպէս թէ ցորեկ ատեն պարկեշտութեամբ պտրտինք, չէ թէ անատակութիւններով ու գինովութիւններով, եւ չէ թէ խառնակ անկողիններով ու պղծութիւններով, եւ չէ թէ հակառակութիւնով ու նախանձով, հապա վրանիդ հագեք Տէր Յիսուս Քրիստոսը, ու մարմնոյ խնամք մի տանիք ցանկութիւններու համար» (Հռովմ, ԺԳ. 13, 14): Իսկոյն Պօղոս առաքեալին հաւատքի գալուն նման, Սուրբ Հոգւոյն մասնաւոր ներգործութեամբ

թեամբը փոխուեցաւ նպատակը եւ նորոգուեցաւ սիրարը, եւ ի վերջոյ երեսունուերեք տարեկան հասակին մէջ իր հարձէն ունեցած որդւոյն Ատէնտադոսի հետ մկրտուեցաւ Ամբրոսիոսէ : Այնուհետեւ հրաժարեցաւ ուսուցչութենէ, եւ իր մօր եւ որդւոյն հետ ճամբայ ելաւ Ափրիկէ երթալու համար . բայց հայրենիք համեմէ առաջ մեռաւ մայրը Մոնիքա հաւատոյ մխիթարութեամբ : Մի եւ նոյն ժամանակ պատահեցան Մոնիքայի աւելի քան երեսուն տարիներէ ի վեր ի սրտէ փափաքած բաները, այսինքն որդւոյն հաւատքի գալը եւ Աստուծոյ իմաստուն տնօրինութեամբ իր մահը : Արդեօք կարող եղաւ երեւակայել թէ իր սիրելի զաւակը քառասունեակինգ տարի եւս ապրելով ինչ ծառայութիւններ պիտի մատուցանէր Քրիստոնէական կրօնին, կամ տեսնել իր երկնային հանգիստէն անոր մատուցած ծառայութիւնները :

Ափրիկէի հիւսիսային ծայրը Պոնա կոչուած տեղը կը գտնուէր Հիպպոյ քաղաքը, որ Նումիդիոյ վեհապետաց սիրելի բնակավայրն էր : Երբ Օգոստինոս այս քաղաքին եկեղեցին եկաւ, բարեգիպութեամբ մը վաղերիոս, Հիպպոյի եպիսկոպոսը, ժողովուրդին կը յայտնէր երէց մը եւս ձեռնադրելու պէտքը : Ժողովուրդը իսկոյն ընտրեց Օգոստինոսը, որ հոն, յամի Տեառն 391, երէց ձեռնադրուեցաւ երեսունեակեթը տարեկան հասակին մէջ : Յամին 395 վաղերիոս իր տեղը եպիսկոպոս կարգեց զնա : Հոն մինչեւ իր մահը (յամին 430, Օգոստոս 28) կը վարէր այդ պաշտօնը :

ՄԱՍՆ Բ

ՕԳՈՍՏԻՆՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻԵՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԱՇՏՏՈՆԸ

Օգոստինոս իբրեւ եպիսկոպոս իր պաշտօնին մէջ Աստուծոյ հօտին ճշմարիտ հովիւ եւ ուրիշ հովիւներու փայլուն օրինակ էր : Իր այս պաշտօնը մինչ կը վարէր միայն մէկ տեղւոյ մէջ եւ այն՝ իբր երեսունեակինգ տարի, միշտ եռանդեամբ եւ իմաստութեամբ կը հոգար աղքատները, եւ օտարականաց եւ պանդուխտներու համար յատուկ պատրաստարաններ շինեց : Գերութեան ծախուած քաղաքակիցները փրկանք հատուցանելով կ'ազատէր, ըստ հարկին եկեղեցւոյն արծաթեղէնները եւս զոհելով այս բարեգործութեան համար : Կը մերժէր իր անձին համար տրուած բոլոր նուէրները : Իր կեանքը նուիրեց եկեղեցւոյ ծառայութեան պարզ ապրելով, անձնուրացութեամբ եւ աշխարհիս ընթացքին չյարմարելով : Իր սրբութեան, գիտութեան եւ բարձր փրկիստփայլութեան մասին պատիւն այնքան հաշուագիւտ էր եւ համբաւն այնպիսի հեռաւոր տեղեր տարածուած էր որ հիւսիսային Ափրիկէի եկեղեցեաց գործերն իր վրայ դիզուած էին : Եկեղեցեաց մէջ ծագած դժուարութիւնները լուծելու ատեն ընդհանուր սովորութիւն էր Օգոստինոսի զիմել, Այս պատճառաւ միշտ կը թղթակցէր ուրիշ եկեղեցականաց հետ, եւ բաց աստի Քրիստոնէական վարդապետութեանց եւ եկեղեցւոյ կառավարութեան եւ յերեւածն եկած աղանդներուն եւ հերձուածներուն վերաբերեալ խնդրոց վրայ կը գրէր :

եւ այս պատճառաւ իր գրութեանց շատը, որ Քրիստոսն էական եկեղեցւոյ գանձարանին մէջ անդին գոհարներու պէս պատուական կը համարուին, կը բազմանային տարուէ տարի : Ինչպէս ի Թեկասդէ, նոյնպէս եւ ի Հիպպոյ պարզ կեանքով կ'ապրէր : Եպիսկոպոսական բնակարանը եկեղեցականաց համար սովորական պանդոկի կամ տան պէս էր . եւ թէպէտ հոն չէր գտնուեր աստուածաբանական դպրոց անունով բաժին մը, սակայն այդ բնակարանին մէջ հարիւրաւոր եկեղեցականք կը հրահանգուէին իրենց պաշտօնին վերաբերեալ ուսմանց եւ վարժութեանց մէջ : Ե՛րբ եւ իրեն դիմէին կանայք ինչ ինչ խնդրոց համար խորհուրդ հարցնելու, անոնց այդ այցելութիւնները պաշտօնական համարուելով տեղի կ'ունենային ուրիշ եկեղեցականներու եւս ներկայ գտնուած ժամանակը : Օգոստինոս երբեք չէր երթար կոչունքներու, այլ միայն կ'այցելէր իր ժողովուրդին հիւանդներուն, այրիներուն եւ որբերուն : Իր սեղանին վրայ չէին գտնուեր ուրիշ արծաթ սպասներ բաց ի դգալներէ : Սեղանի սպասներն էին կա՛մ փայտեղէն կա՛մ խեցեղէն : Մսեղէն կերակուր ա՛յն ատեն միայն կը պատրաստուէր երբ հիւր կ'ունենար : Ճաշի ժամանակ ոչ ոք երբեք կը խօսէր ուրիշի մը դէմ : Եւ եթէ ոք կոտորէր այս կանոնը, կը յանդիմանուէր եպիսկոպոսէն :

Օգոստինոս յոյժ համբաւաւոր քարոզիչ մըն էր, այնքան նախանձաւոր էր իր ժողովուրդին անհատից հոգեւոր, ճշմարիտ եւ բաւական հրահանգութիւն ստանալուն՝ որ յաճախ օրը մէկ անգամ եւ երբեմն երկու անգամ քարոզ կը խօսէր :

Անոր քարոզներէն կը գտնուին այժմ իբրեւ չորս հարիւր հատ, ամէնքն ալ համառօտ : Օգոստինոս, որովհետեւ եպիսկոպոս էր, երբ քարոզ կը խօսէր, կը նստէր եւ ժողովուրդը ոտքի վրայ կ'ունկնդրէր : Քարոզներուն լեզուն եւ ոճը շատ պարզ էին : Վասն զի կը համարէր թէ պէտք էր պարզ եւ դիւրահասկանալի ըլլար քարոզ մը, որպէս զի մտիկ ընելու եկող ժողովուրդը հասկնար առանց յոգնելու : Իր ժողովուրդին նաւաստիներէ, ձկնորսներէ, նաւ շինողներէ, բեռնակիրներէ, գեղացիներէ եւ տեսակ տեսակ արհեստաւորներէ բաղկանալուն պատճառաւ դաստիարակեալ անձինք քիչ կը գտնուէին անոր մէջ : Կը խօսէր այնպիսի լեզուով զոր կը գործածէին մարդիկ իրենց հասարակ խօսակցութեանց մէջ : Եւ այս՝ ոչ թէ ժողովուրդին հարցումներով կամ ծափահարութիւններով իր խօսքը ընդմիջելու սովորութեանն համար միայն, այլ վասն զի փորձով համոզուած էր թէ այդ կերպը անոնց համար աւելի օգտակար էր : «Աւելի կ'ընտրեմ որ քերականները եւ հետտօրները դատապարտեն զիս քան ժողովուրդը իմ խօսքերս սխալ հասկնայ » Բայց իր քարոզներուն մէջ բացայայտ եւ համոզիչ ոճով կը խօսէր աստուածաբանական եւ փիլիսոփայական գրեթէ ամէն ճշմարտութեանց, այսինքն իր ժողովուրդին պիտանի եւ օգտակար ճշմարտութեանց, վրայ : Գերազանցապէս ճարտար էր օրինակներով եւ ծանօթութիւններով լուսաբանելու այն ճշմարտութիւնները զորս կ'ուզէր ուսուցանել : Նման Տէր Յիսուս Քրիստոսի, իրեն ունկնդրող ժողովուրդին հասարակ եւ առօր-

եայ փորձառու թիւններէն օրինակներ կը բերէր : Սոյն տետրակին մէջ ինչ ինչ քաղուածներ պիտի գնենք Օգոստինոսի քարոզներէն . նախ անոր «Խորհրդածութիւնք» անուն գիրքէն, եւ յետոյ պիտի աւարտենք տետրակս «Խաւանութիւնք» անուն գիրքէն քաղուածներով :

«Ով դու, որ ես կատարեալ գեղեցիկ, սիրելի, մարդասէր, ցանկալի, սուրբ, փառաւոր, քան զմեզը անոյշ, քան զկաթն եւ զծիրն սպիտակ եւ քան զոսկի եւ զոհարեղէններ մեծագին, ինձ պատուական քան բոլոր հարստութիւններն եւ պատիւներն աշխարհի, երբ պիտի տեսնեմ քեզ, երբ պիտի երեւնամ քու առջեւ, երբ պիտի կշտանամ քու դէմքէդ :»

«Կ'ըսէք թէ հին մարդն ինչպէս պիտի մերկանամ : Օրինակ առէք օձին խորագիտութենէն . ինչպէս կը հանէ իր հին շապիկը : Նեղ ծակէ մը սողոսկելով կ'անցնի եւ կը մերկանայ զայն : Միտ դրէք, Նեղ է ճամբան որ դէպ ի յաւիտենական կեանք կը տանի :»

Երբ կը խօսէր Քրիստոսի գործած հրաշքին վրայ ի Կանա, սապէս ըսաւ Հին Կտակարանին ինչ ինչ մասերը կարդալու վրայ . «Երբ այդ մասերուն ընթերցումը անհամ կը գտնէք, Տէրոջը տարէք զանոնք, եւ նա զինի պիտի դարձնէ ինչ որ ձեզի ջուր կը թուի . անհամ կը գտնէք մարգարէութիւնները եթէ անոնց մէջ չկայ Քրիստոս . անոնց մէջ Քրիստոսը գտէք, եւ ահա իսկոյն կ'ըլլան հաճելի, քաղցր եւ կազդուրիչ :»

Ընդհանուր կերպով սապէս ըսած է Հին Կտակարանի մարգարէութեանց վրայ . «Կրնանք ըսել թէ

ո՛չ միայն մարգարէից խօսքերը, այլ նաեւ անոնց պաշտօնը եւ կենցաղավարութեան եղանակը ամբողջ տեսակ մը մարգարէութիւն են . այո՛, մեծ մարգարէութիւն են, վասն զի անոնց առարկան է այն մեծ Կակը :»

Հզօրապէս յայտնած է ամէն դարու մէջ յիշատակութեան եւ ուշադրութեան արժանի համարուած սա գաղափարը . «Հասկնամ որպէս զի հաւատամ կ'ըսուի, բայց ես կը պատասխանեմ . Հաւատա որպէս զի հասկնաս, վասն զի հասկնալը հաւատալուն վարձքն է :»

Գարձեալ . «Երբ Տէրոջմէ կը խնդրես բան մը, այսինչ այնինչ բաները ինծի տուր, կ'ըսես, բայց մինչ ձեռքերդ ուրիշ բաներով լեցուն է, Տէրն ի՛նչպէս կրնայ տալ քու ուզած բանդ : Աստուած կ'աւզէ քեզի տալ իր պարգեւները, բայց չկրնար տեսնել տեղ մը ուր դնէ զանոնք :» . . . «Աստուած իր պարգեւները ետ կը պահէ ժամանակ մը, որպէս զի սորվիս անոր մեծ պարգեւներուն ցանկալմեծ փափաքով :»

Քարոզներէն մէկուն մէջ կենաց աւետիսն ուրիշներու հաղորդելու համար Սուրբ Գիրքը քննելու մասին սապէս ըսած է . «Իրեղբ թէ քու մէկ բարեկամդ կը գտնուի տարակոյսներու մէջ, զորս փարատելու համար ճշմարտութիւնը փնտռած է, բայց իր բոլոր ջանքերը ի դերեւ ելած են եւ դիմած է քեզի . բայց քեանէ կը սպասէ այնպիսի բան մը զոր տալ կարող չես : Անոր հոգին անօթեցած է, բայց դուն անոր կերակուր չես կրնար տալ : Եւ ուստի որպէս զի չամչնաս եւ պատասխան մը տա :

անոր, կը ստիպուիս փնտռել: Ո՛ր կրնաս փնտռել բաց ի Սուրբ Գիրքէն: Թերեւս անոր մէջ գրուած է անոր ուզած խօսքը. եւ երբ գտնես բայց կարող չըլլաս զայն հասկնալ լիովին, ի՞նչ պիտի ընես: Ոչ ուրիշ բան, այլ պարտիս աղօթել Տէրոջը որուն առջեւ հանդիստ գտած են մարգարէները եւ առաքեալները. շարունակ աղօթէ անոր: Պատասխան պիտի ընդունիս անկէ, ոչ թէ զնա թախանձելուդ համար, այլ վասն զի նա կ'ուզէ պատասխան տալ: Եթէ Աստուծոյ դուռը զարկիր եւ չտուաւ ուզածդ, նորէն զարկ: Անշուշտ պիտի տայ: Կ'ուշացնէ պատասխանը, որպէս զի զօրանայ քեզի տրուելու շնորհքն ընդունելու փափաքդ. Աստուծոյ ճամբան սորվէ եւ սորվեցուր. սիրէ եւ անօթիներուն տուր հոգեւոր կերակուր:»

Ուրիշ մէկ քարոզին մէջ ըսած է. «Ինչպէս որ կուսպաշտ մը Բրիստոնեայ ըլլալ ուզելուն պատճառաւ ծաղու առարկայ կ'ըլլայ, այնպէս ալ քրիստոնեայ մը որ կ'ուզէ անթերի եւ ճշմարիտ բարեպաշտութիւն ցուցնել, իր քրիստոնեայ ընկերաց ծաղուն առարկայ կ'ըլլայ, վասն զի շատ քրիստոնեաներ չար վարքով կ'ապրին. եւ ամէն ով որ ուզէ ճշմարիտ քրիստոնէի կեանքով ապրիլ, այսինքն մինչ անոնք անսուրբ կեանքով կ'ապրին, աստեղա հմայներու կը հարցնեն եւ կ'արբենան, ինք Աստուծոյ միայն երկրպագութիւն կ'ընէ, վնուկներու եւ աստեղահմայներու չգիմեր, եւ ինքզինք կը պահէ ամէն պղծութենէ, անոնք զինք ծաղրելով կ'ըսեն, Իրաւ դուն սուրբ ես, Եղիան ես, Պետրոսն ես, դուն երկինքէն իջար, միայն դո՛ւն ես քրիստոնեայ:»

Օգոստինոս իւր ժամանակի չափազանց խստակրօնութեան միտմանց դէմ ըսած է. «Բրիստոնեան սուտ եղբայրներուն երեսն չտառապելու համար ո՛ր փախչի. անապատները: Փորձութիւններն հո՛ն ալ կ'երթան անոր ետեւէն: Կատարելութեան ճամբուն մէջ յառաջացած քրիստոնեայ մը պէ՛տք է որ բոլորովին առանձնանայ որպէս զի չպարտաւորի ուրիշներուն պակասութեանց երկայնամիտ ըլլալ: Ո՛չ ապաքէն ուրիշներ իրեն երկայնամիտ եղան երբ ինք տակաւին չէր յառաջացած: Ուրիշներուն պակասութեանց երկայնամիտ ըլլալու անկարողութիւնը իր յառաջացած չըլլալուն նշան է: Եփես. Գ. 2 համարին մէջ կը կարդանք. 'Բոլոր խոնարհութիւնով ու հեղութիւնով, երկայնամտութեամբ, սիրով իրարու ներողամիտ ըլլալով՝ վարուել: Երկայնամտութեամբ.' քու վրադ չի՞ գտնուիր բան մը որուն պէտք է որ ուրիշները երկայնամիտ ըլլան: Եթէ չգտնուիր, զարմանալի է: Բայց եթէ իրաւ չկայ, ուրեմն ուրիշներուն երկայնամիտ ըլլալու մասին աւելի զօրաւոր ես: Եթէ այդ չեմ կրնար ընել ըսես, ուրեմն ունիս բան մը որուն ուրիշներ երկայնամիտ ըլլալու են: Եթէ քրիստոնեայք այդպէս աշխարհէն հրաժարին, միթէ կը համնին խաղաղութեան ակնկալեալ նաւահանգիստը: Ոչ դեռ. վասն զի չեն ազատուիր հառաչանքէ եւ փորձութիւններէ: Ի՞նչ բան չարը կ'արգելէ այսպէս առանձնանալէն: Ճգնաւորական կեանք անցընելու համար առանձնացողներուն սիրտերը չեն ճանչցուիր. իրենք կատարելապէս չեն ճանչնար իրենց անձերը, դո՛ւն ինչպէս պիտի ճանչնաս զանոնք: Գուցէ չար

եղբայրներ ընկերացան անոնց : Աշխատէ սրտէք արտաքսել բոլոր չար խորհուրդները : Ամէնքս ալ կ'ուզենք այնպիսի զօրաւոր սիրտեր որոց մէջ չկրնայ չարը մուտ գտնել : Ո՞վ կարող է հասկնալ չարին ուրկէ՛ մտնելը : Ամէն օր պատերազմ ունինք մեր սիրտերուն մէջ . ո՞ր է խաղաղութիւնը : Հոս չէ երբեք . ո՛չ այս կեանքին մէջ, այլ՝ մեր ներսի դին, այն յոյսին միջոցաւ որ մեր մէջ ծագում կ'առնէ Աստուծոյ խոստումներէն : Երբ Նոր Երուսաղէմը, այսինքն երկինք, կը մտնենք, երբ անոր հաստատուն դուռները կը գոցուին, յայնժամ կատարեալ ուրախութիւն եւ խաղաղութիւն կը վայելենք :»

Ողորմութիւն տալու վրայով ըսած է . «Ողորմութիւն տուր օգտակար է այն անձին որուն սիրտը եւ վարքը նորոգուած է . բայց եթէ ողորմութիւն կուտաս որպէս զի մեղք գործես անպատիժ, փոխանակ աղքատներուն միջոցաւ գճրիստոս կեւրակրելու, քու դատաւորիդ կաշառք կերցուցած կ'ըլլաս :»

Աղօթքի վրայով ըսած է . «Հարկ է մեզ շարունակ աղօթք ընել, որպէս զի մինչ կը մնանք աշխարհիս մէջ, աղօթելու եռանդը չմարի մեր մէջ, եւ Աստուծոյ ողորմութիւնը անպակաս ըլլայ մեր վրայ : Վասն զի նորահաւատ անձանց շատերը ժամանակ մը եւ առաջին անգամ շատ եռանդով աղօթք կ'ընեն, բայց յետոյ իրենց եռանդը մարելով անհոգութեան մէջ կ'իյնան : Մեր թշնամին, որ Սատանան է, միշտ արթուն է . դուն կը քնանաս : Ուրեմն զանց չընենք աղօթքը : Աստուած մնէ չի-

զմանար իր տալու շնորհքները . թերեւս կ'ուշացնէ : Նա իր խոստման մէջ հաւատարիմ է . աղօթքը չլքողունք . եթէ աղօթքի հողին չհեռանայ քննէ, Աստուծոյ ողորմութիւնն ալ չհեռանար :»

Փորձութեանց վրայով ըսած է . «Ամէն փորձութիւն փորձ կ'ըլլայ, եւ ամէն փորձ ունի արդիւնք : Եթէ մարդ չճանչնար իր անձը, չգիտնար թէ ո՞ր փորձութեան կարող է դիմադրել եւ որո՞ւն կարող չէ : Երբեմն կը կարծէ թէ կրնայ դիմադրել այս ինչ փորձութեան որ վեր է իր կարողութենէն . եւ երբեմն կը կարծէ թէ դիմադրելու կարող չէ, թէ՛ պէտ կարող է : Ուրեմն փորձութիւնը փորձաքար է մարդուս : Մարդ անծանօթ չէ Աստուծոյ, բայց անծանօթ է իր անձին ցորքան չէ փորձուած : Պետրոս չէր գիտեր իր զօրութիւնը եւ տկարութիւնը, բայց Տէրը գիտէր, եւ Պետրոս փորձուելով զօրացաւ :»

«Փաստաբան մի ըլլար քու մեղքերուդ, այլ՝ դատաւոր եղիր : Նստէ խղճիդ դատաստանին աթոռը եւ դատապարտէ անձդ : Մեղքդ թեթեւցնելու մի աշխատիր, Ուրիշը պատճառ եղաւ իյնալուս, Սատանան ձգեց զիս մեղքի մէջ, ըսելով : Իրաւ, Սատանան կը փորձէ, բայց եթէ Աստուծոյ աղօթես, կ'ազատիս փորձութենէ, վասն զի Սատանան կարող չէ բռնանալ վրադ :»

«Խոստովանութիւն» անուն գիրքին մէջ կ'ըսէ . «Դուն, ով Աստուած, մեզ քեզի համար ստեղծեցիր եւ մեր սիրտերն անհանդիստ կ'ըլլան մինչեւ որ քեզմով հանդիստ գտնեն : Ո՛հ, երանք թէ թեկով հանդիստ գտնէի . իցի՛ւ մտնէի

11238/
28234-62

ցընէիր զայն : Ո՛րչափ ուշ սկսայ սիրել Քեզ, ո՛վ
 Հինաւորաց զեղեցիութիւն . հինաւորաց բայց միշտ
 նոր : » « Ով դու անսպառ զեղեցիութիւն, կատարե-
 եալ եւ լիացուցիչ քաղցրութիւն : » « Ով Հայր որոց ,
 Տէր Աստուած , մայր փոքրիկ որբերուն , լսէ մա-
 նուկներուդ աղաղակը : » « Միտք պիտի բերեմ անց-
 եալին մէջ դորձած յանցանքներս եւ հոգոյս ան-
 մաքրութիւնը , ոչ վասն զի կը սիրեմ զանոնք , այլ
 որպէս զի զքեզ եւս առաւել սիրեմ : Ով Աստուած ,
 քեզի կը խոստովանիմ քու սիրոյդ փոխարէն՝ սէր
 փոխարինելու անարժանութիւնս , եւ վառք կը մա-
 տուցանեմ յիշելով քու սէրդ : »

ՄԱՍՆ Գ

ՕԳՈՍԻՆՈՍԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քրիստոնէական վարդապետութեան վրայ ընդ-
 հանուր եկեղեցւոյ մէջ թողած ազդեցութեան մա-
 սին ոչ ոք նման կրնայ համարուիլ Սուրբ Օգոս-
 տինոսի . ո՛չ Ոսկեբերան , ո՛չ Աթանասիոս , ո՛չ Գրի-
 դորիոս , ո՛չ Անսելմոս , ո՛չ Հերոնիմոս եւ ո՛չ ուրիշ
 վարդապետ մը : Եւ այս ազդեցութիւնը շատ օգ-
 տակար եղաւ . վասն զի թէպէտ չենք կրնար ըսել
 թէ անոր վարդապետութիւնը կատարեալ եւ ան-
 թերի է ամէն բանի մէջ , եւ թէպէտ կարեւոր
 նիւթի մը վրայ անոր մէկ գրութիւնը առարկե-
 լի կամ ըննադատութեան արժանի համարինք ,
 նիւթին , ժամանակին եւ ամէն պարագաներուն
 նայելով կրնանք ըսել թէ անոր ազդեցութիւնը
 օգտակար եղաւ թէ՛ իր դարուն մէջ , թէ՛ արագաց

ժամանակաց մէջ : Բայ ի վերոյիշեալ քարոզէն , նա-
 մակներէն , « Մտածութիւնք » եւ « Դաւանութիւնք »
 կոչուած գիրքերէն եւ Դոնատեանց , Պեղագեանց
 եւ Մանիքեցւոց դէմ գրած թուղթերէն , Քրիստո-
 նէական վարդապետութեանց վրայ հոյակապ ոճով
 յայտնած դաղափարները կը բովանդակին մասնա-
 ւորապէս « Յաղագս Քաղաքին Աստուծոյ » անուն
 գիրքին մէջ :

Բոլոր գիտնականաց կարծեօք այս է ամենէն
 կարեւորը եւ երեւելին Օգոստինոսի բոլոր գրու-
 թեանց մէջ :

Յամի Տեառն 410 Հոսմ քաղաքը առնուեցաւ ,
 եւ այնուհետեւ Հոսմայ պետութիւնն սկսաւ կոր-
 ծանման դիմել :

Օգոստինոս յիշեալ գիրքը յօրինեց հաւատացեալ
 ները խրախուսելու եւ պիփելու նպատակաւ :
 Անոր մէջ կը խօսի Աստուծոյ հոգեւոր թագաւո-
 րութեան վրայ որ գեր ի վերոյ է քան բոլոր աշ-
 խարհային թագաւորութիւնները , կը ճառէ անոր
 հիմնարկութեան , պատմութեան եւ յատկութեանց
 վրայ : Այս գիրքը ոչ միայն Օգոստինոսի գրութիւն-
 ներուն ամենէն նշանաւորն է , այլ նաեւ այն դա-
 րերու վարդապետաց գրութիւններուն : Միայն
 կալվինի Աստուածաբանութիւնը եւ Անսելմոսի
 Քաւութեան ճառը կրնան բաղդատութեան մտնել
 այս գիրքին հետ : Անոր մէջ այնչափ յայտնի կը
 փայլի հեղինակին անկողմնակալ ոգին եւ խաղա-
 զասիրութիւնը՝ որչափ աստուածաբանական հմտու-
 թիւնը : Ի ստորեւ կը զնենք Օգոստինոսի թէ՛ այս
 գիրքին եւ թէ՛ անոր ուրիշ գրութեանց մէջ քրիս-

տոնէական վարդապետութեանց մասին յայտնած գաղափարներուն գլխաւորները :

Գրիստոնէութեան հիմնական վարդապետութեանց վրայ Օգոստինոսի վարդապետութիւնը եւ գրութիւնները քաջ բացատրելու համար, օգտակար է անոր ժամանակակից վարդապետաց, մանաւանդ Ոսկեբերանի եւ Գրիգորներու նման արեւելեան վարդապետաց, գլխաւոր վարդապետութիւնները յիշել եւ բաղդատել Օգոստինոսի վարդապետութեանց հետ : Այս բաղդատութեամբ քաջայայտ պիտի տեսնուի որ թէպէտ ինչ ինչ բաներու մասին, օրինակի համար. Քաւութեան վարդապետութեան մասին, արեւելեան վարդապետք աւելի ուղիղ եւ կատարեալ կերպով վարդապետեցին, եւ սակայն ուրիշ բաներու, զոր օրինակ մեղաց եւ մարդկային կամքին եւ Հոգւոյն Սրբոյ նորոգիչ զօրութեան մասին՝ արեւմտեան աստուածաբաններուն գլխաւորը, Օգոստինոս, աւելի խորին հմտութեամբ եւ նոր կտակարանի վարդապետութեանց աւելի մօտ վարդապետած է : Ասոր մասնաւոր պատճառն է Օգոստինոսի արտաքոյ կարգի խոր ներքին փորձառութիւնը :

Երկու յոգեւածներէ կը բաղկանայ վարդապետութիւնը զոր պիտի ներկայացնենք համառօտիւ : Առաջին, Մարդկային կամքին յարաբերութիւնը մեղքին եւ սրտի նորոգութեան հետ :

Երկրորդ, Քաւութեան հռչակաւոր վարդապետութիւնը, որ կը ներկայանայ Գրիստոնէական եկեղեցւոյն :

Աթանասիոս, Բարսեղ, Գրիգոր Նիւսացի, Գրի-

գոր Նազիանզացի եւ ուրիշներ վարդապետեցին թէ մեղքն է ընդհանուր, եւ Ազամէ փոխանցուած է անոր ամբողջ սերունդին. բայց վարդապետեցին նաեւ թէ Ազամի մեղքը, այսինքն՝ «սկզբնական մեղքը» ամէն մարդու չհամարուի յանցանք :

Անոնց վարդապետութեան նայելով այս «սկզբնական մեղքը» փորձութեան մտօնցնող չար փափաք է, եւ կամքը հաւանութիւն կու տայ այս փափաքին. բայց ճշդ գոյութիւն չունենար մինչեւ որ կամքը չհաւանի : «Մեղքն է արդիւնք կամքին չարն ընտրելուն :» «Եւ ուստի նորածին մանուկները յանցապարտութենէ զերծ են, վասն զի կամքով չեն մեղանչեր :»

Սուրբ Յովհան Ոսկեբերան ամենէն աւելի պարզ կերպով կը յայտնէ այս գաղափարը : Կ'ըսէ. «Մահկանացու Ազամը մահկանացու սերունդ կրնայ ծնանիլ, բայց մեղաւոր Ազամը մեղաւոր սերունդ չծնանի : Ազամ իր սերունդին մարմինները կը ծնանէր, բայց չէր կրնար ծնանիլ անոնց հոգիները եւ կամքերը : Անոր միջոցաւ մարմնոյ ապականեալ բնութիւն մը աշխարհ կու գայ, բայց նա կարող չէ ծնունդ տալ յանցաւոր կամքի մը :» Հոովմայեցեոց թուղթին Ե. գլխուն մեկնութեան մէջ ըսած է. «Մեղանչական եւ մահկանացու Ազամէն մեղանչական եւ ուստի մահկանացու մարդոց սերիլը չէ անպատշաճ, բայց ի՞նչ պատշաճութիւն կայ մարդու մը գործած մեղքին համար ուրիշ մարդու մը ճշմարիտ ըլլալուն մէջ : Մինչեւ որ մարդս ինք մեղաւոր չըլլայ, պարտաւոր չըլլար արդարութեան

առջեւ : Այս համարին մէջ 'մեղաւոր' կը նշանակէ ցաւոց եւ մահուան ենթակայ :»

Ըստ Ոսկեբերանի, սրտի նորոգութեան մէջ Աստուծոյ շնորհքը եւ մարդու կամքը մէկտեղ կը գործեն : Եթէ մարդ ջանայ հնազանդիլ եւ սրբանալ, Աստուծոյ շնորհքը պիտի օգնէ անոր : «Ոչ անկէ է որ կը կամի, ու ոչ անկէ է որ կը վազէ» խօսքին համար ըսած է թէ, «Մարդ բոլորովին զուրկ չէ կարողութենէ, բայց քուր կարողութիւնը մարդուն մէջ չէ :» Նախ պարտիմք բարին ընտրել, եւ ընտրելէ ետքը Աստուած ինքը մեր ներսի դին կը բերէ բարին : Ընտրելը եւ կամիլը մեզի կը պատկանի, բայց կատարելը՝ Աստուծոյ :

Վերջապէս մեղքի եւ մարդկային կամքի նկատմամբ Արեւելեան Եկեղեցւոյ ընդունած վարդապետութիւնն է հետազայն .

1. Որովհետեւ «սկզբնական մեղքը» մարդկային կամքէն ծագում չառներ, մեղք չէ յանցապարտութեան իմաստով :

2. Մարդու յարաբերութիւնն իր սերունդին հետ՝ չվերաբերիր հոգեւոր բնութեան եւ կամքին, այլ՝ մարմնաւոր բնութեան միայն :

3. Մարդու հոգին ծննդեամբ գոյութեան չզար, այլ իւրաքանչիւր հոգի ուրոյն կը ստեղծուի . աւոր գործողութիւնները անձի յատուկ են . սեռ կամ մարդկութիւն գործ չունի անոր մէջ :

4. Ազամի ազդեցութիւնը իր սերունդին վրայ՝ միայն մարմնաւոր բնութեան միջոցաւ հոգիին կը զօրէ անուղղակի կերպով :

5. Նորածին մանուկները մարմնաւոր ապականեալ

բնութիւն մը միայն ունին, ուստի զիջէ զերծ են .

6. Մարդուն հոգին կը սկսի սրտի նորոգութեան գործը . բայց որովհետեւ կարող չէ կատարելագործել, կարօտ է իրեն գործակից աստուածային շնորհքին, այսինքն՝ Հոգւոյն Սրբոյ օգնութեան :

Ըստ Օգոստինոսի, երբ մարդ ստեղծուեցաւ Աստուծոյ պատկերին պէս, սուրբ էր, իր կեանքը միտեալ էր սրբութեան եւ հնազանդութեան, այսինքն ոչ թէ կամքը նախ անտարբեր էր եւ յետոյ ինքնին հնազանդութեան եւ աւելի յետոյ մեղքի հակամտեցաւ, այլ՝ սրբութեան եւ հնազանդութեան միտումով ստեղծուեցաւ . իսկ կամքին պայմաններէն մին է վայրկեան մը անգամ անտարբեր չմնալ, այլ՝ կամ բարիին կամ չարին հակամտուիլ : Մարդ երբ ստեղծուեցաւ, սուրբ էր, բայց կրնար մեղքի մէջ իյնալ կամ մեղք հնարել : Այս կարողութիւնը տրուեցաւ անոր՝ ոչ որպէս զի ըլլայ ազատ, այլ՝ որպէս զի փորձութեան ներքեւ գտնուի . վասն զի կամքը ինքնին երբ բռնութեան ներքեւ չըրտնուիր, այսինքն՝ չբռնադատուիր, ազատ կը համարուի : Ընտրած բանին հակառակն ընտրելու կարող ըլլայ թէ ոչ, եթէ առանց բռնադատուելու գործէ, ազատ է : Իսկ այս ազատութիւնը ոչ թէ հակառակը գործելու կարողութիւնն է . բայց հակառակը գործելու կարողութիւնն ալ տեսակ մը ազատութիւն է : Նմանապէս մարդու կամքը եթէ անգամ մը ազատութեան շաւղէն խոտորելով մեղք գործելու որոշում տայ, եւ մեղանչէ առանց բռնադատուելու եւ իր ընտրութեամբ, իր ազատութիւնը ի գործ դրած եւ մեղքն ընտրելուն պատճառաւ

իրմէ սուրբ ըլլալու կարողութիւնը կորուսած կ'ըլլալ : Աստուած մարդուն տուաւ մեղանչելու կարողութիւնը, բայց միանգամայն յատուկ պատուէր տուաւ որ ի գործ չդնէ այդ կարողութիւնը : Եթէ մարդ փորձութեան ներքեւ ի գործ չդնէր մեղանչելու կարողութիւնը, այս կարողութիւնը կը ջընջուէր փորձութեան ժամանակին անցնելէն ետեւ, եւ հրեշտակաց նման սրբութեան մէջ հաստատուելով յաւիտեան գերծ կը մնար անկման վտանգէն : Աստուծոյ կամքը անկախ է եւ բացարձակ . բայց մեղանչել եւ փորձութեան ենթարկուելն անգամ անկարելի եւ անհնար է անոր : Մեղանչելը ծագում չառներ նախնական կարողութենէն . նշան է տկարութեան եւ արարածին կամքին բարեւոյ մէջ հաստատուած չըլլալուն . եւ քանի՜ մեղք գործուի, սրբութեան կարողութիւնը կը ջնջուի մարդուս կամքէն, եւ անոր կամքը կը տկարանայ :

Ուստի, ըստ Օգոստինոսի, Սուրբ Հոգին է մարդկային սրտին նորոգութեան գործը սկսողը եւ կատարողը : Վասն զի պէտք է որ կ'ստի նորոգուի, եթէ ոչ՝ բարին ընտրելու ո՛չ կարողութիւն կ'ունենայ մարդ եւ ո՛չ միտում . այսինքն՝ որովհետեւ մարդկային կամքը մեղքի մէջ ինկած է, կարող չէ Աստուծոյ օրէնքին պահանջած արդարութիւնը, սրբութիւնը եւ անթերի հնազանդութիւնը ունենալ . ուստի կարօտ է աստուածային շնորհաց բացարձակ կերպով, եւ այն ինչ կը սկսի սրտին նորոգութիւնը : Ըստ Օգոստինոսի, աստուածային այս շնորհքը չորս աստիճան ունի : Նախ, Սուրբ Հոգին Աստուածային օրէնքին եւ մարդկային խղճին

միջոցաւ կ'արթնցնէ մեղաւորը, կը զգացնէ անոր մեղաւոր եւ մեղապարտ եւ ամէն կերպով Քրիստոսի կարօտ ըլլալը եւ կը յորդորէ Անոր դիմել : Երկրորդ, Սուրբ Հոգին ապաշխարողին սիրտը կը նորոգէ, Քրիստոսի քաւչարար արեան միջոցաւ կը փրկէ եւ կը խաղաղէ զնա, եւ ապաշխարող եւ հաւատացեալ անձին հոգւոյն մէջ նոր կեանք յառաջ կը բերէ եւ Քրիստոսի հետ կը կապէ զնա : Ասով կամքը կը նորոգուի, դարձեալ սրբութեան կը միտի եւ կը զօրանայ, եւ յառաջ կու գան նոր կեանքին պտուղները : Երրորդ, որպէս զի հաւատացեալը բոլորովին սրբանայ ազատուելով մեղաց հրապուրէն եւ աղքեցութենէն, Աստուծոյ շնորհքը անոր նորոգուած կամքին հետ մէկտեղ կը գործէ : Չորրորդ՝ միայն երկինքին մէջ կը տրուի աստուածային այն շնորհքը որ բոլորովին անհետ կ'ընէ մեղանչակալութիւնը եւ մահկանացութիւնը, եւ փրկեալ հոգին յաւիտեան կը հաստատուի սրբութեան մէջ : Ուստի, ըստ Օգոստինոսի, առանց աստուածային յորդորչ նախասահմանութեան մարդ ո՛չ կը նորոգուի, ո՛չ կ'ապաշխարէ, ո՛չ կը հաւատայ եւ ո՛չ կը փրկուի . Բայց մարդուս չհաւատալուն եւ չփրկուելուն համար չկայ յատուկ աստուածային նախասահմանութիւն . եւ եթէ մեղաւորը թողուի որ իր ճամբան շարունակէ, կը կորսուի :

Մեծ ուշադրութեան արժանի է որ սկզբնական մեղաց վրայ Օգոստինոսի վարդապետութիւնը խորթին է եւ երբեմն անհասկանալի : Անոր կարծեօք Ազամ միայն մարդկային սեռին առաջին անձը եւ հայրը չէր, այլ՝ ինքնին մարդկային սեռն էր այն

ժամանակը: Մարդկութիւնը անհատ մարդոցմէ առաջ Ադամայ մէջ գոյութիւն ունէր: Մարդկային բնութիւնը Ադամէ սերող մարդոցմէ առաջ գոյ է: Ուստի սկզբնական մեղքը ծագում կ'առնէ մարդկային կամքէն, իւրաքանչիւր մարդու կամքէն, եւ առանց բռնութեան. վասն որոյ կ'ըլլայ խակական մեղք եւ յանցապարտութիւն: Եթէ այս բանը խորհրդաւոր կամ գաղտնիք համարուի, պատասխան կը տրուի թէ Ուրեմն Ադամայ սերունդին ըստ մարմնոյ անգամ անկէ գէշ ազդեցութիւն ընդունին ալ խորհրդաւոր կամ գաղտնիք պարտի համարուի: Օգոստինոս սկզբնական մեղաց վրայ խօսելու առթիւ «բնութիւն» բառը գործածած ժամանակը չէր վարդապետեր թէ մեղքը բնութեան հետ ստեղծուած է: Նաեւ երբեք երես չէր տար այնպիսեաց որք կ'ըսէին թէ մեղքը Աստուծոյ կամքով ծագում առած է արարչագործութեան մէջ: «Մբութիւնը Աստուծոյ եւ մեղքը արարածին յատուկ է,» կ'ըսէր:

Դարձեալ, Օգոստինոս որոշակի ըսած է թէ Ամէն մեղք եւ ամէն տեսակ մեղք մարդուս կամքէն ծագում կ'առնէ եւ ընտրութեամբ կը գործուի: Մեղքը ո՛չ ըստ զիպաց է եւ ո՛չ Աստուծմէ, այլ՝ մարդ կը գործէ զայն եւ պատասխանատու է անոր համար: Սկզբնական մեղքը Ադամայ կամքէն ծագում առած է. եւ ամէնքս ալ, ինչպէս մասնակից ենք մարդկութեան, նոյնպէս մասնակից ենք նաեւ այդ մեղքին. վասն զի անձնական մեղք չէ այն, այլ՝ մարդկային սեռին մեղքն է, ուստի իրաւամբ կը համարուի այն սեռէն սերողներուն:

Միով բանիւ, Օգոստինոսի սկզբունքներն են հետագայք.

1. Մարդ սուրբ ստեղծուեցաւ, եւ ինք գոյացուց մեղքը ոչինչէն: Սկզբնական մեղքը մարդէն ծագում կ'առնէ. եւ որովհետեւ ամէն մարդ մասնակից է մարդկային բնութեան, ամէն մարդ պատժի արժանի է իբրեւ յանցապարտ սկզբնական մեղաց համար:

2. Մարդ թէ՛ ըստ մարմնոյ թէ՛ ըստ հոգւոյ իբրեւ Տէկ և՛ ստեղծուած է, եւ ուստի Ադամայ առնչութիւնը զէպ իր սերունդը՝ կը նայի անոր թէ՛ մարմնոյն թէ՛ հոգւոյն:

3. Մարդկային հոգին այդ առնչութեան բերմամբ մարմնոյն պէս ուղղակի կը զգայ մեղքին ազդեցութիւնը:

4. Փոքր մանկունք պատժոյ ենթակայ են վասն զի մեղանչելու հակամիտութիւն եւ փափաք ունին թէ՛ իրենց մարմիններուն թէ՛ հոգիներուն մէջ:

5. Մարմնաւոր բնութեան ապականութիւնը հոգեւոր բնութեան ապականութեան պատճառը չէ, այլ անոր նշանն է. եթէ հոգեւոր բնութիւնը սուրբ մնայ, մարմնաւոր բնութիւնը յանցանքէ զերծ կ'ըլլայ: Եթէ կամքը, այսինքն հոգեւոր բնութիւնն իյնայ, մարմնաւոր բնութիւնն ալ կ'իյնայ:

6. Սրտի նորոգութեան ժամանակ մարդկային կամքը Սուրբ Հոգւոյն հետ կը գործէ, եւ Սուրբ Հոգին սրտի նորոգութիւնը թէ՛ կը սկսի թէ՛ կը կատարելագործէ: Մարդկային կամքը նորոգուելէ առաջ Աստուծոյ հակառակ է եւ չիրնար նորոգել ինքզինք:

Օգոստինոսի այս վարդապետութիւնը ի սկզբան

ընդունուեցան Արեւմտեան եկեղեցւոյ մէջ, բայց յետոյ Հռոմէական, այսինքն՝ Կաթողիկ եկեղեցին շատ փոփոխութիւններ մտցուց անոնց մէջ. իսկ մեղոքականք այս սկզբանց մէջ ինչ ինչ փոփոխութիւններով գրեթէ ամբողջապէս ընդունեցին զանոնք :

Քաւութեան մասին ուշադրութեան արժանի եւ թերեւս զարմանալի բան մը սա է որ արեւելեան վարդապետաց վարդապետութիւնները արեւմտեան վարդապետաց եւ Օգոստինոսի վարդապետութիւններէն աւելի ընտիր են, եւ աւելի եւս Անսելմոսի եւ յետոյ Բողոքականաց ուսուցած վարդապետութեանց նման են :

Աթանասիոս Քաւութեան վարդապետութեան վրայ յատուկ գրութիւն մը չունի, ուստի այս մասին անոր գաղափարը Երրորդութեան վարդապետութեան վրայ գրած ճառերուն մէջ պարտիմք փնտռել : Անտարակոյս Աթանասիոսի ճառերուն մէջ կը գտնենք թէ Քրիստոս մեզի համար փոփոխութեամբ չարեւեցաւ, եւ ինքզինք տուաւ զո՛ր ըլլալու, որպէս զի լեցուէր աստուածային արդարութեան պահանջը :

«Քրիստոս մարդ եղաւ եւ մեզ համար մեռաւ, վասն զի այս նպատակաւ ինքզինք ընծայեց Հօրը » Քրիստոս մեր ցաւերը եւ վիշտերը իր վրայ առաւ, եւ իր չարչարանքները իբրեւ անոնց փոխարէն Հօրը ներկայացնելով կը բարեխօսէ մեզի համար : « Մարմնացեալ Աստուածորդոյն (Բանին) մահը մարդոց մեղքերուն փոխարէնն է եւ մահուան մահը : Մեզ մահէն ազատել կամելով Կոյս

Մարիամէն մարմին առաւ, եւ զայն ամենուն համար Հօրը մատուցանելով կը փրկէ ամէնքս որ, եթէ ոչ, մեր բոլոր կենաց մէջ մեղաց գերի պիտի ըլլայինք » :

Այսպարհ յանցանքի տակ ճնշուած ըլլալով դատապարտուեցաւ Աստուծոյ օրէնքէն, բայց Որդին Աստուծոյ (Բանն) դատապարտութիւնն իր վրայ առաւ եւ մարմնապէս չարչարուելով ամենուն փրկութիւնն շնորհեց :

« Մարմնառութիւն Աստուծոյ » անուն գիրքին մէջ ըսած է. « Միթէ հնա՛ր էր որ Աստուած փրկութեան համար պահանջէր ապաշխարութիւն . միայն այս բանը թէպէտ ինքնին անպատշաճ չըլլայ իսկ, հակառակ է Աստուծոյ հաւատարմութեան եւ ճշմարտութեան : Աստուած մեր օգտին համար անգամ իր խօսքին հակառակ չկրնար գործեր : Երբ կ'ըսուի թէ ապաշխարութիւնը չկրնար գոհացնել ճշմարտութիւնը եւ արդարութիւնը, եթէ ինքիբր մեղքին անմաքրութեան վերաբերէր եւ ոչ անոր յանցապարտութեան եւ պատժոյ արժանի ըլլալուն, թերեւս ապաշխարութիւնը բաւական ըլլար . բայց Աստուած թէ՛ ճշմարիտ է թէ՛ արդար . ո՞վ ուրեմն կարող է փրկութիւն գործել բաց ի Աստուծոյ Որդին որ ի վեր է քան համօրէն արարածները : Այն էակը որ զմարդիկ ոճնչէ ստեղծեց, կարող է բոլորին համար չարչարուիլ եւ բոլորին փոխանորդ ըլլալ : Ասոր համար յայտնուեցաւ Աստուծոյ Որդին . Յայտնուեցաւ անմարմին, անեղծ, ամենուրեք էակը : Մարդացաւ ոչ որպէս զի մարդոց ապականեալ եւ մահուան դատապարտեալ ըլլալուն

համար զթուփինն ցուցնէ անոնց, այլ՝ որպէս զի օրէնքին պահանջը եւ մեր յանցանաց արժանաւոր պատժոյն փոխարէնը հատուցանելով բարձրանայ։ Վասն զի մեղաւորը օրէնքին դատապարտութենէն կ'ազատի կամ օրէնքը կատարելով, կամ մեղաց պատիժը կրելով։ «Քրիստոս աշխարհ եկաւ զլսաւորապէս ոչ որպէս զի զմարդիկ լուսաւորէր, այլ՝ որպէս զի զմարդիկ ազատէր յանցապարտութենէն։»

Այս եւ ասոր նման քաղուածներէն կը հասկըցուի որ քաւութեան վրայ Աթանասիոսի գաղափարը Անսելմոսէ առաջ կրեւցող վարդապետաց վարդապետութիւններուն մէջ աւելի պարզ, յստակ եւ ողջամիտ էր։

Գրիգոր Նազիանզացի երբ իսպառ կը հերքէ ընդունուած այն գաղափարները թէ Սատանան պահանջներ եւ իրաւունքներ ունի, կ'ըսէ. «Զմեզ մեղքի համար ծախեցինք եւ ի փոխարէն գնեցինք մեղանշելու բաղձանքը։ Մինչ մեր փրկութեան համար փրկանք կը արուի, այդ փրկանքին զինը միթէ պէտք է տալ Սատանային որ զմեզ կողոպտած է եւ աւարած։ Քա՛ւ լիցի։ Այն առան աւազակը իր անիրաւութեան փոխարէնը առած կ'ըլլայ ոչ միայն Աստուծոյ, այլ նաեւ նոյնինքն զԱստուծոյ, այսինքն՝ իբրեւ փրկանք մատուցուած Քրիստոսը։ Փրկանքին զինը Հայր Աստուծոյ արուեցաւ։ Ինչո՞ւ համար։ Աստուծոյ կ'ազէր որ իր միածին Որդւոյն արիւնը թափուէր։ Ո՛չ ապաքէն յայտնի է թէ Հայրը ընդունեց իբրեւ կանքը ոչ վասն զի պահանջեց զայն, կամ ստիպուած էր առնել, այլ՝ վասն զի անհրաժեշտ հարկ

էր բարոյական տիեզերքին կառավարութեան, եւ Որդւոյն Աստուծոյ մարդեղութեան միջոցաւ մարդոց սրբացուցման համար։» Այսինքն՝ ակներեւ յայտնուեցաւ թէ Քրիստոսի մահը մեղաւորին մահուան փոխարէնն է։

Կիւրեղ Երուսաղեմացի ըսած է. «Քրիստոս մեղք առաւ իր մարմնոյն վրայ։ Մեզի համար մեռնող էակը զոհուած փոքր արարած մը կամ ոչխար մը չէր, եւ ոչ հասարակ մարդ մը կամ հրեշտակ մը անգամ, այլ՝ Մարդացեալ Աստուածը։»

Եւսեբիոս Կեսարացի ըսած է. «Քրիստոս ջնջեալ մեր մեղքերն էր վրայ առաւ եւ կրեց. ո՛չ ապաքէն այդ պատճառաւ մենք անոր մարմնոյն անդամները կը համարուինք։» Այսինքն՝ նա մեր հետ մէկ մարմին եղաւ, եւ այսպէս կրեց մեր ցաւերը եւ մեղքերը։ «Նա իր վրայ առաւ ցաւեր որոց համար երբեք պարտաւոր չէր, այսինքն՝ այնպիսի բաներ որոց մենք պարտաւոր էինք. մեր անէծքը իր վրայ առաւ, եւ ինք մեր հոգիներուն համար փրկանք եղաւ։»

Կիւրեղ Երուսաղեմացի շատ շեշտեց սա բանին վրայ թէ Քրիստոս ոչ թէ իբրեւ հասարակ մարդ մը, այլ իբրեւ Աստուծոյ ցաւոց եւ մահուան ենթակայ լինելով քաւութիւն ըրաւ։

Նեստորի եւ Եւտիքեսի աղանդներուն առթիւ տեղի ունեցած հակաճառութիւնները բաւական զգալիւր եղան քաւութեան վարդապետութեան։ Նեստորի աղանդը կը վարդապետէր թէ «Քաւութիւնը կատարողը մի միայն Քրիստոսի մարդ»

կութիւնն է, եւ անոր աստուածութիւնը ազգեցութիւն չընէր անոր քաւութեան վրայ, ոչ ալ արժանիք մը կ'ընծայէ անոր: Իսկ Եւտիքեսի ազգանքը կը վարդապետէր թէ «Քաւութիւն կատարողը մի միայն Քրիստոսի աստուածութիւնն է. եւ ուստի որովհետեւ քաւութեան մէջ անոր մարդկութիւնը մասն չունի, քաւութիւնը մարդու համար փոխանորդութեամբ կատարուած չկրնար համարուիլ, վասն զի Քրիստոս չփոխանորդեց մարդուն»: Սակայն ընդհանրական եկեղեցին հերքեց այս երկու սխալն ալ, եւ ընդունեց թէ Քրիստոս ինչպէս Աստուած՝ նոյնպէս եւ Մարդ ըլլալով, մարդոց կողմանէ փախանորդաբար Աստուծոյ արդարութիւնը լեցնելու բաւական եւ ընդունելի եւ անհուն գնով քաւութիւն մը ըրաւ, Աստուծոյ քաւութիւնը. եւ վարդապետեց եւ հաստատեց թէ այս քաւութիւնը բաւական, կատարեալ եւ Աստուծոյ ընդունելի է եւ մարդուս վիճակին եւ կարօտութեանց յարմար:

Օգոստինոս վարդապետեց թէ Քրիստոսի քաւութեան եւ Սատանային իրաւանց մէջտեղ առնուցութիւն մը կայ. օրինակի աղագաւ, «Աստուծոյ Որդին մարդկութիւնն իր վրայ առնելով մարդոց կողմանէ փոխանորդաբար յաղթեց Սատանային, բունի չառաւ անկէ բան մը, այլ ուղիղ ճամբով յաղթեց անոր. վասն զի Սատանային գերած անձանց վրայ անոր (Սատանային) իշխանութիւնն արդելել անիրաւութիւն կ'ըլլար»: Յայտնի է այս խօսքերուն սխալը, բայց Օգոստինոսի գաղափարը միայն այս խօսքերէն չհասկցուիր ըստ պատշաճի:

Նա ուրիշ տեղեր կը խոստովանի մեղքին եւ Քրիստոսի քաւութեան յարաբերութիւնն աստուածային արդարութեան հետ, եւ չտեսնուիր «Սատանայի իրաւունք»ի գաղափարը. զոր օրինակ, ըսած է. «Բոլոր մարդիկ մեղքին պատճառաւ դատուած են Աստուծմէ, եւ ուստի Աստուծոյ հետ խաղաղութիւն կ'ունենան մեղաց թողութեամբ միայն, եւ այս թուութիւնը կրնայ ձեռք բերուիլ ողորմած Փրկչին շնորհքով: Իսկ այս շնորհքն ընդունիլ հնարաւոր է ճշմարիտ Քահանային Տէր պատարագովը միայն»: Ուրիշ տեղ մը ըսած է. «Տէրն մեր թէպէտ մեղքը, իբրեւ օձին թոյնը, իր մարմնին մէջ մտնելէ արգելեց, սակայն մահը չարգելեց. այնպէս որ թէպէտ Քրիստոսի մարդկային մարմնոյն մէջ մեղանշականութիւն չկար, նա կրէ՛ր մեղաց պատիժը, որպէս զի թէ՛ մեղքի պատիժը թէ՛ մեղաւորին յանցապարտութիւնը ջնջուի մարդկային մարմնէն, այսինքն հաւատացեալին մարմնէն»: »

Օգոստինոսի վարդապետութիւնը ուրիշնկատմամբ եւս ունէր սխալ: Նա Քրիստոսի քաւութեան արդարացուցիչ յատկութիւնը շիղթեց Սուրբ Հոգւոյն միջոցաւ սրբացման ազգեցութեան եւ նշանին հետ: Զոր օրինակ, ըսած է. «Աստուած մեղաւորը կարգարացնէ ոչ միայն անոր գործած մեղքերուն թուութիւն տալով, այլ նաեւ շնորհելով անոր ներքին սէր որ կը հրաժարեցնէ մեղքէն եւ կը սրբացնէ Սուրբ Հոգւոյն միջոցաւ»: »

Բայց յանցապարտին արդարացումը պէտք է որոշուի հոգւոյն անմաքրութենէ մաքրուելէն եւ սրբուելէն: Թէպէտ ասոնք երկուքն ալ արդիւնք

են Գրիստոսի քառութեան, բայց երկուքը մէկ բան մէկ գործ չեն։ Թէպէտ ներքին բարեպաշտութիւնը կատարեալ ըլլայ, եւ Աստուծոյ Հոգւոյն զօրութեամբ յարգիւնս վերածուի, կարող չէ սակայն մեղաւորին յանցապարտութիւնը ջնջել. եւ ուստի քառութիւն չըլլար։ Քաջածանօթ է որ Լուսեր եւ նորա ընկերք մեծ խնամով եւ զգուշութեամբ լուսաբանեցին սոյն խնդիրը։ Արդարացումը, այսինքն մեղքի թողութիւնը, արդիւնք է Գրիստոսի քառութեան միայն։ Քառութեան վրայ Օգոստինոսի վարդապետութիւնը թերի էր նաեւ սա բանով որ չէր խոստովաներ եւ ուսուցաներ թէ Գրիստոսի քառութիւնն էր «նհրջէշ» պէտք մը։ Զոր օրինակ, ըսած է. «Իմաստուն չեն այնպիսիք որ կ'ըսեն թէ Աստուծոյ իմաստութիւնը կարող չեղաւ զմարդիկ փրկել ուրիշ ճամբով մը բայց միայն Աստուծոյ մարդանալովը, ծնանելովը եւ մեղաւորաց ձեռամբ չարչարուելովը»։ Եւ ուրիշ տեղ մը, «Որդւոյն Աստուծոյ մարդեղութենէն եւ մահէն ուրիշ կերպով մը մարդիկ չեն կրնար փրկուիլ» հարցման պատասխանած է. «Բաւական չէ Այս կերպն աղէկ է ըսել։ Պէտք չէ ըսենք նաեւ թէ Ամենակարող Աստուծոյ համար հնար չէր փրկութեան ուրիշ միջոց մը գտնել, այլ՝ պարտիմք ըսել, Այս միջոցն աւելի յարմար է»։ Սնտարակոյս Օգոստինոս չտեսաւ այս սխալէն հետեւող վեասը. վասն զի իր ոյժը ուրիշ վիճարանութիւններու վառնուեցաւ։ Իսկ խնդիրը Օգոստինոսի ժամանակէն եօթը հարիւր տարի ետքը քննուեցաւ ըստ պատշաճի, եւ հազար հարիւր տարի ետքը

ընդարձակօրէն լուսաբանուեցաւ եւ փաստերով հաստատուեցաւ թէ քառութիւնն է անհրաժեշտ պէտք մը աստուածային արդարութեան պահանջը լեցուելու համար։

Սուրբ Օգոստինոսի սոյն համառօտ կենսագրութեան նպատակը չէ ներկայացնել մարդ մը ըստ ամենայնի կատարեալ եւ թերութիւններէ զերծ, կամ անոր վարդապետութիւնները՝ ամէն կէտի մէջ անթերի։ Բայց եթէ ընթերցողք ի ներքուստ չեն զգուշի կարգալով ասկէ իր 1500 տարի առաջ ապրող՝ Գրիստոնէական եկեղեցւոյ բարեպաշտ սուրբ եւ նշանաւոր մէկ պաշտօնէին զարմանալի կեանքին եւ աշխատութեանց պատմութիւնը, պարապ կ'ըլլայ մեր այս աշխատութիւնը։ Պարտիմք այսպիսի անձանց կեանքին եւ աշխատութեանց համար սրտագին շնորհակալութիւն մատուցանել Տէրօջը, եւ անոնց օրինակը մեր առջեւ ունենալով մենք եւս, մինչ կ'ապրինք աշխարհիս մէջ, պարտիմք աւելի մեծ ջանքով հետեւիլ Գրիստոսի եւ աւելի ջերմ եռանդով եւ նախանձաւորութեամբ ծառայել Անոր։

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is difficult to decipher due to its low contrast and the texture of the paper.

Faint, illegible text, possibly a signature or a date, located near the bottom of the page.

8/20/54

« Ազգային գրադարան

NL0109846

